

(august 1692), da den danske regering truede med at standse engelske og hollandske skibe i Øresund som gengældelse mod de engelske forholdsregler mod dansk skibsfart, udrustedes en engelsk eskadre; den kom dog ikke af sted, da forholdene gled i lave (se s. xxxviii-xl).

Af Finch's korrespondenter må især fremhæves admiral Edward Russell, der havde overkommandoen over de forenede engelske og nederlandske flådestyrker, og William Blathwayt, Secretary at War, der var med William III i Flandern.

I udgaven er aktstykkerne efter kommissionens sædvane gengivet snart i regest, snart ordret, i sidste tilfælde i anførselstegn, men dog åbenbart med tillempt bogstaver. De mange indlæg til brevene er sat med petit. Bindet er et nyt vidnesbyrd om de overraskende rige samlinger af historisk materiale, der rummes i engelske arkiver, i dette tilfælde endnu i privat besiddelse. Det må så meget mere påskønnes, at kommissionen nu forelægger materialet så let tilgængeligt. Bindet er forsynet med en fyldig indledning, der orienterer godt i dets indhold, og med omfattende registre. Den nøjagtige identificering af især ikke-engelske personer kunne dog være bedre. Den »Scheels (Scheel, Sheels)«, der omtales som »Danish envoy at the Hague«, er Mogens Skeel, der 1692-94 var gesandt i *England*, mens Chr. Lente da var overordentlig dansk gesandt i Haag. »Jessen [? a Danish Minister]« må være oversekretæren i Tyske Kancelli Thomas Balthasar Jessen. »Guldenleew (Guldenleuw), Count«, der omtales 3 steder, kunne nok også være nøjere bestemt ud fra i London tilgængelige værker. Under »Denmark, English envoy to,« henvises til Molesworth, Robert; en henvisning i forbindelse dermed til Hugh Greg, der ellers forekommer i registret og var engelsk chargé d'affaires i København, havde været ønskelig. Disse mangler, der kunne suppleres med flere, er måske ikke væsentlige, men mange benyttet går nu engang ind i dette kæmpestof gennem registrene.

C. RISE HANSEN

GÖRAN BEHRE: Underrättelseväsen och Diplomati. De diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Storbritannien 1743-1745. *Studia Historica Gothoburgensia* IV. Göteborg, Akademiförlaget/Scandinavian University Books, 1965. 259 s. + 8 s. Summary in English. 36 sv. kr.

I indledningen til sin disputats angiver forfatteren, at »målet för avhandlingen« har været at belyse »det diplomatiska växelspelet mellan Sverige och Storbritannien« i perioden mellem juni 1743-juni 1745. Lidt forbavset konstaterer man således, at det emne, der annonceres i afhandlingens hovedtitel, ikke specielt fremhæves i forfatterens egen redegørelse for formålet med sit værk. Det skyldes ikke nogen forglemmelse, for det nævnes heller ikke i det engelske Summary. - I tilknytning til den kronologiske afgrænsning af emnet understreges det, at den valgte periode ikke af forfatteren opfattes som »ett avslutat och avrundat helt«. Af denne ikke overraskende betragtning af periodiseringsproblemet drager forfatteren den slutning, at det af ham valgte emne »därför« må behandles ud fra følgende fire synspunkter: 1. »konstellationer och grupperingar, som redan förut existerade«, 2. »nya inslag i (det allerede eksisterende) hel-

hetsbilden og . . . förutsättningarna för de förändringar i denne, som de nya momenten åstadkom«, 3. den rolle, som »huvudaktörerna« spillede eller søgte at spille, samt som punkt 4. det kildekritiske-metodiske spørgsmål, »i hvilken udstrækning källmaterial från privata arkiv kompletterar eller förändrar den bild, som vi får genom att använda källmaterial av officiell och berättande karaktär« (s. 6-8).

Denne fremgangsmåde anser forfatteren for at være et brud med »den gängse diplomatiska historieskrivningen«, der »ofte« følger »ett schablonmässigt mönster«, idet »den låter växelspelet mellan diplomaten i utlandet och utrikesledningen i hemlandet utgöra huvudtemat, likställer tidsföljd med kausalitet och bygger i konsekvens härmed främst sina slutsatser rörande det diplomatiska spelet på ett fortlöpande källmaterial av officiell och berättande karaktär . . . utan att närmare analysera detta eller komplettera det med på annat sätt vunna informationer«. Over for denne »form av diplomatisk historieskrivning« stiller forfatteren, idet han närmere uddyber sin egen fremgangsmåde, »en kontrapunktorisk behandling«. Denne metode medfører, fremhæver forfatteren, at hans afhandling »i ringe udstrækning formar sig till en kronologisk skildring«. Afhandlingen bygges op ud fra et *skiftende* aktørsynspunkt, således at »källmaterialet(s) . . . flertal versioner av samme händelseförlopp« fremlægges for »på grundval av de olika versionerna nå fram till den verkliga rollfördelningen och den verkliga scenbilden« (s. 7 f.).

Det er ikke muligt for anmelderen i denne teoretiske redegørelse at finde andet nyt end måske lige udtrykket »kontrapunktorisk« brugt som karakteristisk af en metode. Alle detailspørgsmål er velkendte fra den udenlandske og (delvis også) den nordiske historieteoretiske debat: det gælder det holistiske synspunkt, spørgsmålet om den særlig historiske, genetiske opfattelse af det kronologiske spørgsmål og ikke mindst aktørsynspunktet.

Større interesse har det derfor at se, hvorledes forfatteren applicerer sin »kontrapunktoriske« metode på det valgte emne og det benyttede kildemateriale, thi her skulle han jo indvarsle noget nyt sammenlignet med »den gängse historieskrivningen«, der blandt sine synder også skulle have denne ikke »närmare« at analysere sit kildemateriale. Kan det virkelig være forfatterens mening uden noget forbehold af geografisk eller tidsmæssig karakter at ville hævde, at det er typisk for *moderne* udenrigspolitisk forskning? I så tilfælde må hans krav til den historiske forsker være strenge.

Hvordan lever han selv op til disse strenge krav om en nærmere analyse af kildematerialet? Ved at opstille stoffet »kontrapunktorisk«, hvilket ikke for Göran Behre er det samme som at løse de kontradiktioner, der måtte opstå under forskningen. Efter anmelderens mening har forfatteren ført aktørsynspunktet ud i det ekstreme. Han synes at have næret den opfattelse, at fordi det under den kildekritiske og metodiske behandling af diplomatisk kildemateriale er overordentligt frugtbart *også* at anlægge et aktørsynspunkt dvs. med Behres ord finde ud af »rollfordelingen«, finde ud af hvad hvem tænkte, sagde eller gjorde og hvornår, og fordi en undersøgelse af denne art dårligt kan undgå at blive meget detaljeret, at så skal alle svarene på disse dog ofte ikke særligt udviklede detailspørgsmål medtages i fremstillingen og belægges med en syndflod af direkte citater eller udførlige referater. Havde det ikke været naturligt at

lade de vigtigste af disse kilder trykke i et anhang til afhandlingen? Med andre ord: efter anmelderens mening har et for ekstremt anlagt aktørsynspunkt i al for høj grad påvirket forfatterens disposition og fremstillingsform, der ikke forekommer anmelderen frugtbar, og i hvert fald set ud fra en læsers synspunkt er unødigt trættende.

Behres værk er opdelt i fire kapitler. Det første behandler de svensk-engelske forhandlinger efter tronfølgervalget i Sverige 1743, andet kapitel har titlen Keith, Åkerhielm och England 1743-1744, tredje kapitel omhandler alliance- og neutralitetspolitik 1744-45, mens sidste og fjerde kapitel er helliget efterretningsvæsen og diplomati.

Det mest bemærkelsesværdige enkeltresultat fremlægges i første kapitel, hvor Behre viderefører det af Birger Sallnäs i dennes biografi over Samuel Åkerhielm d. y. (1947) forfægtede synspunkt, at kong Frederik I i sommeren 1743 under indtryk af et truende dansk angreb søgte diplomatisk og militær støtte hos England. I modsætning til Sallnäs pointerer Behre imidlertid, at denne tilnærmelse til England også fik støtte fra hattene, der ligefrem optrådte som illoyale konkurrenter til de traditionelt engelskvenlige huer på det udenrigspolitiske felt. Göran Behres bevisførelse for denne omvurdering af hattepartiets udenrigspolitik virker ikke overbevisende. Behres sammenligning af råds- og kancelliprotokoller med det diplomatiske materiale, private breve og dagbøger er måske nok »kontrapunktorisk«, men ikke i dybere forstand analyserende. Illustrerende i så henseende er forfatterens opfattelse af råds- og kancelliprotokoller som udformede »med tanke på eftervärlden« (s. 70). »Endast« de udtalelser som medlemmerne fandt »lämpliga« (s. 70 f.), underforstået i eftertidens øjne eller som det udtrykkes i Summary: »respectable in the eyes of the world« (s. 266), blev medtaget. Ud fra en vis viden om nutidig praksis med hensyn til udarbejdelsen af referater fra udvalg og kommissioner, nedsat af folketting eller fagministerium, falder det vanskeligt at tro, at det virkeligt kun skulle være for at sikre sig et godt eftermæle at medlemmerne af rådet – ifølge Behre selv – gerådede i uenighed om den nøjere udformning af mødereferaterne. Dertil kommer, at Behres mangelfulde analyse af det i dette kapitel behandlede emne ikke tillader ham at drage den konklusion, han gør, om en »principiell källkritisk betydelse« af at komplettere råds- og rigsdagsprotokoller samt privatkorrespondance med den diplomatiske korrespondance (s. 70). Det ville være muligt også på andre punkter at pege på svagheder i Behres værk, men det skal på den anden side fremhæves, trods de fremførte indvendinger mod den benyttede metode, at værket med sit væld af oplysninger giver et velkomment supplement til vor øvrige viden om den behandlede periode.

JØRGEN SCHOUBE

LAURENCE L. BONGIE: David Hume. Prophet of the Counter-revolution. Oxford, Clarendon Press, 1965. xvii + 182 s. 35 sh.

Det besværlige spørgsmål om politiske ideers indflydelse på den konkrete samfundsmæssige udvikling forleder ofte idéhistorikere til i vage vendinger at under-